



Beoordeling wetenschappelijk onderzoek onder vuur

Cyclonen en klimaatverandering | Debat: fysische geografie en aardrijkskunde | Kwikvervuiling in Suriname | *Bosatlas Nederland van Boven* | De meerwaarde van geo-ICT

Beoordeling wetenschappelijk onderzoek onder vuur

Er is veel discussie en onvrede over de beoordeling van sociaalwetenschappelijk onderzoek en het grote gewicht van artikelen in Engelstalige wetenschappelijke tijdschriften – zie ook het ‘oktoberoffensief’ van de academische actiegroep Science in transition. De sociologen namen het voortouw met een scherpe analyse van hun huidige onderzoekspraktijk en een vurig pleidooi voor een evenwichtiger beoordelingssysteem. Moeten geografen zich daarbij aansluiten?

Henk Donkers

Sectie Geografie, planologie en milieu, Radboud Universiteit Nijmegen

Het onderwerp is voor ons vakgebied actueel nu de universitaire onderzoeksgroepen en -instituten worden beoordeeld in het kader van onderzoeksvisities. Ze schrijven daarvoor nu zelfstudies of hebben deze reeds af. Sommige zijn al bezocht door een commissie, andere wachten daar nog op. De beoordeling is gebaseerd op het Standaard Evaluatie Protocol 2009-2015 van de KNAW, VSNU en NWO. Voor de periode na 2015 moet er nieuw protocol komen. Dient er iets te veranderen en zo ja, wat dan?

Ook internationaal speelt de discussie. Zo was er op het congres van de International Geographical Union (IGU) in augustus 2013 in Kyoto een verhit debat over de dominantie van Engelstalige tijdschriften van commerciële uitgevers.

Ton Dietz, voormalig hoogleraar sociale geografie in Amsterdam en huidig directeur van het Afrika Studiecentrum in Leiden, zwengelde de discussie aan samen met de Belg Christian Vanderमotten en de Zuid-Afrikaan Michael Meadows. Vanderमotten deed onderzoek naar de *rankings* van 787 tijdschriften waarin geografen publiceren. Volgens hem wordt de geografie meer dan andere sociale wetenschappen gedomineerd door Angelsaksische tijdschriften van grote commerciële uitgevers – hij spreekt zelfs van ‘Angelsaksisch wetenschappelijk imperialisme’ – zonder dat de kwaliteiten van de artikelen dat rechtvaardigen. Ook worden gespecialiseerde, niet specifiek geografische tijdschriften bevoordeeld ten opzichte van de meer algemeen geografische en gebiedsgerichte bladen. Het trio bepleit andere procedures voor de beoordeling van onderzoek en het verdelen van onderzoeksgelden. Geen *journal-based metrics* op basis van rankings van tijdschriften waarin artikelen gepubliceerd zijn, maar een intrinsieke waardering van het onderzoek zelf en een betere benutting van via internet toegankelijke, niet-commerciële *open access* tijdschriften (ook in andere talen dan het Engels). Ze zijn voorstanders van *slow science* (die niet uit is op snelle resultaten) en verzetten zich tegen managers die beslissingen willen nemen op basis van simpele parameters, en tegen de *merchandising* van de wetenschap.

In deze *Geografie* gaan we in op de analyse door sociologen van het onderzoek in hun eigen vakgebied. Hierop reageren de sleutelfiguren uit ons vakgebied: de voorzitter van het KNAG, de twee decanen van ruimtelijke faculteiten in Utrecht en Groningen en de twee voorzitters van geografie-afdelingen in Amsterdam en Nijmegen. Lezers van *Geografie* kunnen ook reageren naar henkdonkers@gmail.com. •



SCIENCE IN TRANSITION

De onvrede over het functioneren van de wetenschap bestaat al langer. In de Nederlandse media brandde de discussie los in oktober. De academische actiegroep Science in transition publiceerde toen haar *position paper* ‘Waarom de wetenschap niet werkt zoals het moet, en wat daar aan te doen is’ (www.scienceintransition.nl). In november volgde een tweedaagse conferentie. De actiegroep keert zich tegen de perverse prikkels in het wetenschapsbedrijf, wil de samenleving meer betrekken bij het formuleren van onderzoeksagenda’s en het verdelen van onderzoeksgelden, minder promovendi, andere maatstaven voor wetenschappelijke kwaliteit, en meer duidelijkheid over onzekerheden en belangen in de wetenschap.

Weg uit de publicatieparadox

Henk Donkers

Sectie Geografie, planologie en milieu, Radboud Universiteit Nijmegen

Volgens de Nederlandse Sociologische Vereniging is de sociologie vervreemd geraakt van de Nederlandse samenleving. Dat komt door de beoordeling van wetenschappelijk onderzoek op basis van publicaties in Engelstalige wetenschappelijke tijdschriften. Er moeten andere procedures komen. Moeten geografen zich aansluiten bij dit pleidooi?

De beoordeling van wetenschappelijk onderzoek en individuele wetenschappers gebeurt voornamelijk op basis van artikelen in *peerreviewde* Engelstalige wetenschappelijke tijdschriften die meetellen in de Social Science Citation Index (SSCI). Hoe hoger de SSCI-rating (impactfactor), des te belangrijker een tijdschrift is en des te meer punten een onderzoeker voor een artikel krijgt. We tonen hier de top-5 van geografische tijdschriften met de hoogste impactfactor (zie voor een uitgebreid overzicht: <http://geostasto.eco.uniroma1.it/dotgeoeco/journals.html>). Voor de beoordeling van de wetenschappelijke productiviteit tellen Nederlandstalige bladen als *Geografie*, *Rooilijn*, *S&RO*, *Agora* en *ROMagazine* niet mee. Artikelen in Spaans-, Duits- en Franstalige tijdschriften, boeken (wetenschappelijke monografieën, studieboeken, populairwetenschappelijke boeken) en beleidsadviezen evenmin. Lezingen op congressen of bijdragen aan het publieke debat ook niet. Deze categorieën komen wel voor in het Standaard Evaluatie Protocol (figuur 1 op pag. 9) van de KNAW, VSNU en NWO, maar voor de beoordeling van de wetenschappelijke kwaliteit en academische relevantie en de status van een wetenschapper tellen in de praktijk alleen de artikelen in peerreviewde tijdschriften met een hoge impactfactor of h-index. De andere categorieën worden gebruikt als indicator voor de maatschappelijke relevantie van onderzoek.

Artikelen in Nederlands-, Spaans-, Duits- en Franstalige tijdschriften, en boeken en adviezen tellen niet mee



BIBLIOMETRISCHE KENGETALLEN

- *Impactfactor*: gemiddeld aantal keren dat een artikel uit een tijdschrift geciteerd wordt in artikelen in wetenschappelijke tijdschriften. Hoe hoger de impactfactor van een tijdschrift, des te groter het belang ervan en des te hoger de status.
- *H-index*: maat voor de wetenschappelijke productiviteit en wetenschappelijke invloed van een wetenschapper. De maat is in 2005 ontwikkeld door de natuurkundige Jorge Hirsch. De artikelen van een auteur worden gerangschikt naar het aantal citaten per artikel. De h-index is het aantal artikelen waarvan het aantal citaten hoger is dan het volgnummer. Een rekenvoorbeeld: iemand heeft 10 artikelen geschreven met in volgorde dit aantal citaties: (1) 20 citaties, (2) 15, (3) 12, (4) 10, (5) 6, (6) 2, (7) 0, (8) 0, (9) 0 en (10) 0. Zijn h-index is dan 5. Hij heeft vijf artikelen geschreven die minstens vijf keer geciteerd zijn. De h-index zou de impact van een wetenschapper beter weergeven dan het aantal publicaties, het totale aantal citaties of het gemiddeld aantal citaten per artikel. Voor berekening van de h-index worden databestanden als *Web of Science*, *Scopus* en *Google Scholar* gebruikt. Zij registreren het aantal citaties in en van wetenschappelijke artikelen. De berekening via *Web of Science* geldt als de meest betrouwbare.

Deze beoordelingspraktijk heeft ertoe geleid dat veel universitair onderzoekers zich vooral of uitsluitend richten op artikelen in internationale Engelstalige tijdschriften. Ze zijn voor hun wetenschappelijke carrière van cruciaal belang.

De Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV) heeft voor haar vakgebied deze beoordelingspraktijk geanalyseerd en kwam in maart 2013 tot de conclusie dat er een 'radicale omme-zwaai' nodig is. Hoe ziet die analyse eruit? Wat is het alternatief? Zijn deze analyse en het alternatief ook van toepassing op de Nederlandse geografie en planologie?

LOSGEZONGEN

De NSV vindt dat de 'huidige, eenzijdig op publicaties in Engelstalige wetenschappelijke tijdschriften georiënteerde aansturing' het draagvlak van de sociologie in de Nederlandse samenleving bedreigt. De sociologie kan haar tweeledige taak, de samenleving bestuderen én dienen, daardoor niet goed meer vervullen, aldus de NSV. De balans tussen wetenschappelijke kwaliteit en maatschappelijke relevantie is verstoord. Er bestaat een groeiende kloof tussen de Nederlandse sociologie en de Nederlandse samenleving. Volgens de NSV is de Nederlandse sociologie zelfs losgezongen van het eigen land. De gangbare metingen van wetenschappelijke *output* (wat iets anders is dan *outcome* – werkelijke invloed en betekenis) werken vervreemdend en hebben geleid tot een verstarrende monocultuur.

Natuurlijk, erkent de NSV, zijn de gangbare metingen er enkele decennia geleden niet voor niets gekomen en hebben ze ook nuttige effecten gehad. Er is een objectieve grondslag voor kwaliteitsbeoordeling gekomen. De lethargie onder academici is doorbroken; universiteiten zijn actieve, productiegerichte organi-

Top-5 geografische bladen met hoogste impactfactor

5,236

4,489

4,122

3,389

2,779

saties geworden en door de talrijke internationale publicaties is de Nederlandse sociologie wereldwijd flink in aanzien gestegen.

PUBLICATIEPARADOX

Maar er zijn ook nadelen, stelt de NSV vast.

- Publiceren is een doel op zich geworden, er wordt eindeloos gevarieerd op bekende thema's; onderzoekers proberen aan één onderzoek zo veel mogelijk publicaties te ontlenuen.
- Gebruikers van kennis kunnen de stortvloed aan publicaties niet verwerken. Er is een 'bijkans onafzienbare stroom artikelen in een explosief groeiende markt van Engelstalige tijdschriften'; elk deelgebiedje heeft een eigen tijdschrift; niemand heeft nog overzicht of kan alles bijhouden; de meeste artikelen worden 'slechts door een handjevol vakgenoten gelezen' en hebben 'buiten deze kring vrijwel geen betekenis'.
- Wetenschappelijk onderzoek wordt niet vertaald in praktijkkennis en dat leidt tot een lage waardering van toegepast onderzoek; kennis komt niet meer terecht bij mensen die deze kunnen benutten. Professionals lezen de internationale tijdschriften niet, en de publicaties die ze wel lezen (beleidsadviezen, vakbladartikelen, boeken, bijdragen aan het maatschappelijk debat) tellen niet als publicatie.

De NSV spreekt van een publicatieparadox. 'Wat telt als publicatie bereikt niet langer enig publiek, terwijl wat wel door het publiek wordt gelezen, niet wordt erkend als publicatie (en zal daarom steeds minder worden geschreven).'

SLOPPY SCIENCE

Volgens de NSV krijgen onderzoekers verkeerde, soms perverse prikkels. Ze moeten zo veel mogelijk publicatiepunten binnenhalen. Overbelaste hoogleraren moeten zo veel mogelijk promovendi afleveren (vanwege de promotiepremies) en daarnaast onbezoldigd in promotiecommissies onderzoek van anderen beoordelen. Reviewers van tijdschriften moeten anoniem, vertrouwelijk en zonder vergoeding ingezonden artikelen beoordelen zonder enige openlijke waardering, en redacties willen goed scorende (lees: veel geciteerde) artikelen om de impactfactor van hun tijdschrift op te krikken. Deze ontwikkelingen hollen het 'zelfcontrolerende vermogen van de wetenschap' uit en leiden tot *sloppy science*. Ongelukken zoals de wetenschapsfraude van Diederik Stapel (hoogleraar sociale psychologie) en Mart Bax (hoogleraar antropologie) konden daardoor niet uitblijven.

EVENWICHTIGER BEOORDELINGSSYSTEEM

De NSV sluit zich aan bij de KNAW die eveneens in maart 2013 de aanzet gaf tot 'een raamwerk voor de kwaliteitsbeoordeling van sociaalwetenschappelijk onderzoek' (figuur 2). De KNAW onderscheidt twee kwaliteitsdomeinen: wetenschappelijke kwaliteit waarbij de wetenschappers zich op vakgenoten richten, en maatschappelijke relevantie waarbij zij zich op externe doelgroepen richten. En drie beoordelingsdimensies: aantoonbare productie;

aantoonbaar gebruik; en aantoonbare blijken van erkenning.

Kennis moet eerst geproduceerd worden voordat deze gebruikt kan worden, en erkenning treedt pas op na gebruik van kennis door anderen. Verder betekent een hoge productie niet automatisch een hoge kwaliteit. Iemand kan weinig publiceren maar zijn publicaties kunnen wel veel gebruikt worden en veel erkenning oogsten, bijvoorbeeld door het winnen van prijzen, Spinoza-premies, Veni-, Vidi- of Vici-subsidies of eredoctoraten.

Alle zes cellen moeten volgens de KNAW gevuld worden; ze dienen met elkaar in balans te zijn. Niet op het niveau van de individuele onderzoeker, maar op het niveau van een universitaire vakgroep of afdeling. Voor alle cellen heeft de KNAW lijsten met mogelijke indicatoren opgesteld. Ook geeft zij voorbeelden van toepassing en aanbevelingen aan de opdrachtgevers van kwaliteitsbeoordelingen (doorgaans de gezamenlijke decanen), visitatiecommissies en onderzoeksgroepen.

>>

Figuur 1: Standaard Evaluatie Protocol van KNAW, VSNU en NWO

Hoofdcategorieën beoordeling wetenschappelijke onderzoeksoutput

- Artikelen in tijdschriften met peer review
- Artikelen in tijdschriften zonder peer review, die toch als belangrijk voor het vakgebied worden beschouwd
- Boeken
- Hoofdstukken in boeken
- Proefschriften
- Papers voor conferenties
- Publicaties voor professionals in de publieke en private sector
- Publicaties voor een algemeen publiek (populariserende artikelen)
- Andere wetenschappelijke output zoals inaugurele redes, media-optredens en redacteurschappen



Figuur 2: Alternatief beoordelingssysteem wetenschappelijk onderzoek

Kwaliteitsdomeinen	Wetenschappelijke kwaliteit	Maatschappelijke relevantie
Beoordelingsdimensies	Wetenschappelijk onderzoek doen binnen een organisatie en ervoor zorgen dat vakgenoten dit onderzoek als kwalitatief hoogstaand kwalificeren	Communiceren en/of samenwerken met externe doelgroepen over het eigen, peerreviewd wetenschappelijk onderzoek
Aantoonbare productie	Aantoonbare producten die door vakgenoten als kwalitatief hoogstaand zijn gekwalificeerd <i>Mogelijke indicatoren:</i> artikelen in wetenschappelijke tijdschriften, monografieën, boeken of delen daarvan, conference proceedings, proefschriften	Aantoonbare producten voor externe doelgroepen <i>Mogelijke indicatoren:</i> boeken of boekdelen voor een breed publiek, artikelen in vakbladen, op wetenschapspagina's van kranten of kennissites, projecten in opdracht van of samen met externe doelgroepen, voordrachten voor praktijkmensen of een breed publiek, bijdragen aan het publieke debat, expertoptredens in de media, handboeken, trainingen voor professionals
Aantoonbaar gebruik	Aantoonbaar gebruik door vakgenoten <i>Mogelijke indicatoren:</i> recensies, citaties, aantal downloads, bijdrage aan schoolvorming, gebruik methoden of modellen, aantal research master afgestudeerden	Aantoonbaar gebruik door externe doelgroepen <i>Mogelijke indicatoren:</i> gebruik door professionals, politici en beleidsmakers, bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken
Aantoonbare blijken van erkenning	Aantoonbare blijken van erkenning door vakgenoten <i>Mogelijke indicatoren:</i> wetenschappelijke prijzen, onderzoekssubsidies, lidmaatschappen van jury's, visitatiecommissies of wetenschappelijke redacties, lidmaatschappen van wetenschappelijke organisaties of commissies, key-note lezingen op congressen, eredoctoraten	Aantoonbare blijken van erkenning door externe doelgroepen <i>Mogelijke indicatoren:</i> maatschappelijke prijzen, lidmaatschappen van (inter)nationale organisaties en (advies)raden

Naar: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2013.

Op basis van het KNAW-rapport komen de sociologen tot de volgende zeven uitgangspunten voor een herijking van het beoordelingssysteem.

- Er moet een gevarieerde en evenwichtiger lijst met beoordelingscriteria komen. Er dienen meer kennisdragers en publicatiekanalen gehonoreerd en gestimuleerd te worden dan artikelen in Engelstalige internationale tijdschriften, met name boeken, vakbladartikelen en rapporten voor opdrachtgevers.
- Naast een internationale oriëntatie zijn een stevige worteling in de eigen samenleving en wetenschappelijke bediening van de thuisbasis nodig.
- Actieve benutting van wetenschappelijke kennis moet gestimuleerd worden door zelf de praktijk op te zoeken, aanwezig te zijn in de media en deel te nemen aan maatschappelijke debatten. Ook is een herwaardering nodig van het leerboek als gezaghebbende samenvatting en communicatie van vak kennis.
- Er moet actief gewerkt worden aan verbindinglijnen tussen wetenschap en maatschappij. Dat kan via toegepast onderzoek, samenwerking met (commerciële) onderzoeks- en adviesbureaus en met maatschappelijke partners, en overdracht van kennis naar de samenleving middels leerboeken, publieksboeken, overzichtartikelen, websites en gezaghebbende weblogs.
- Afdelingen moeten een actieve bijdrage leveren aan de gemeenschappelijke voorzieningen en infrastructuur van het vakgebied, zoals Nederlandstalige tijdschriften, de data-infrastructuur en de beroepsvereniging. Afdelingen mogen zich niet als *free riders* gaan gedragen.
- De snel groeiende rol van internet (weblogs van wetenschappers, *open access* tijdschriften) moet meewegen in de beoordelingsindicatoren. De beoordeling betreft zowel de communicatie van wetenschappers met het publiek als die tussen wetenschappers onderling.
- De scores op een verruimde lijst van kwaliteitsindicatoren moeten in balans zijn. Afdelingen die bepaalde indicatoren maximaliseren, maar nalatig zijn op andere, kunnen niet als 'excellent' gelden. •

BRONNEN

- Dietz, A.J., M. Meadows & C. Vandermotten 2013. *The status of geographical journals: issues of ranking, publishing houses and open access*. IGU Regional Conference, Kyoto.
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen 2013. *Naar een raamwerk voor de kwaliteitsbeoordeling van sociaalwetenschappelijk onderzoek*.
- KNAW, VSNU & NWO 2009. *Standard evaluation protocol 2009-2015. Protocol for research assessment in the Netherlands*.
- Nederlandse Sociologische Vereniging 2013. *Naar een evenwichtige kwaliteitsbeoordeling van sociologische onderzoek*.
- Vandermotten, C. 2012. *Cotation des revues de géographie, impérialisme scientifique anglo-saxon et culture de l'excellence marchandisée*. *Belgeo* 1-2.
- Vlasblom, D. 2013. *Losgezongen van het eigen land*. *NRC Handelsblad*, 18 mei 2013.

De visie van de s

Hoe kijken de personen op sleutelposities in ons vakgebied aan tegen het huidige beoordelingssysteem, de analyse van de NSV en de voorstellen van KNAW en NSV?

Henk Donkers

Sectie Geografie, planologie en milieu, Radboud Universiteit Nijmegen

We vroegen het aan de voorzitter van het KNAG (Henk Ottens) en aan de voorzitters van de vier universitaire opleidingen sociale geografie en planologie. In Utrecht en Groningen benaderden we de decanen van de Faculteit Geowetenschappen (Ronald van Kempen) en de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen (Inge Hutter). In Amsterdam en Nijmegen, waar de opleidingen sociale geografie en planologie deel uitmaken van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen en de Faculteit der Managementwetenschappen, benaderden we de voorzitters van de sectie/afdeling geografie en planologie, respectievelijk Joos Droogleevers Fortuijn en Pieter Leroy.



Prof. dr. Henk Ottens, voorzitter van het KNAG en emeritus-hoogleraar sociale geografie. Daarnaast voorzitter van de (onderwijs)accreditatiecommissie sociale geografie en planologie.

HENK OTTENS: 'Geografen moeten zich aansluiten bij oproep sociologen'

'Ik kan me in grote lijnen goed vinden in de analyse en de conclusies van de sociologen. Ze gelden denk ik evenzeer voor de geografie. Voor ons vak spelen echter enkele negatieve aspecten van de huidige onderzoeksbeoordeling nog pregnanter. De balans

Leutelfiguren in ons vakgebied

tussen de kern van ons vak en thematische specialisaties raakt verstoord. De manier waarop onderzoeksprestaties beoordeeld worden, voert geografen steeds dieper in (sub)specialisaties. De terugkoppeling naar de kern van het vak – het geïntegreerd bestuderen van wederzijdse relaties tussen mens en samenleving enerzijds en de fysieke en sociale omgeving anderzijds – blijft achterwege. Daardoor komt het primaire bestaansrecht van de geografie in de knel. Dat geldt ook voor het actualiseren van inhoudelijke kennis die voor ons vak minstens zo belangrijk is als het opbouwen van theoretische en methodische kennis. De sociale en fysieke geografie drijven hierdoor verder uit elkaar en de eigen methoden als cartografie en geografische informatieverwerking worden verwaarloosd.

Net als de sociologen bereiken we de politiek, het bedrijfsleven en het grote publiek steeds minder. De academische geografie raakt niet alleen losgezongen van integrale beleidsterreinen waarop veel geografen werken zoals ruimtelijke ordening, milieubeheer, omgevingsbeleid en regionaal beleid, maar ook van de schoolaardrijkskunde. In het basisonderwijs en de onderbouw is systematische instructie op basis van de kern van het vak essentieel: het kennen en begrijpen van de leefomgeving, van de eigen buurt tot de hele wereld. Pas in de bovenbouw, waar een beperkt aantal leerlingen aardrijkskunde kan kiezen en kiest, komen meer specialistische onderwerpen aan bod, maar altijd in een bredere context.

Dat steeds meer geografen terecht komen in (sub)specialisaties heeft ook als nadeel dat ze daar moeten concurreren met specialisten op het terrein van de economie, politicologie, psychologie en geologie. Dat kan lastig zijn. Niet-geografen bepalen de normen waarop geografen worden afgerekend.

Ik vind het dan ook wenselijk dat de geografen zich aansluiten bij de oproep van de NSV om tot een evenwichtiger, beter op de aard van de discipline toegesneden beoordelingssysteem te komen. Op de recente IGU- en EUGEO-congressen in Kyoto en Rome is daar aandacht voor gevraagd en is besloten actie te ondernemen.

‘De manier waarop onderzoeksprestaties beoordeeld worden, voert geografen steeds dieper in (sub)specialisaties’



Prof. dr. Pieter Leroy, voorzitter Sectie Geografie, planologie en milieu, Radboud Universiteit Nijmegen en hoogleraar milieumaatschappijwetenschappen.

PIETER LEROY: ‘Ik deel de analyses van NSV en KNAW verregaand’

‘Meteen na ontvangst heb ik de rapporten van NSV en KNAW doorgestuurd naar ons decanaat. Ik onderschrijf de principes; over details kun je twisten. De analyses van de NSV en KNAW deel ik verregaand. De eenzijdige nadruk op Engelstalige *journal*-artikelen van ongeveer 6000 woorden heeft allerlei bedoelde, maar ook onbedoelde effecten. Eén ervan is dat allerlei andere, waardevolle vormen van wetenschapsbeoefening zoals tekstboeken en populariserende publicaties naar de achtergrond verdrongen zijn. Daarom zijn er geen goede Nederlandstalige boeken meer voor onze opleidingen en zijn we aangewezen op Amerikaanse handboeken. Dat is een gemis.

Dat ons vakgebied losgezongen geraakt zou zijn van de Nederlandse samenleving gaat me te ver. De verschijnselen die we bestuderen zijn nauwelijks nog nationaal te begrijpen. Dat moeten we onze studenten laten zien. De keerzijde is wel dat de meeste afgestudeerden in een nationale context komen te werken. In die zin verliezen we aan relevantie. Op de korte termijn door onze publicaties die te weinig bijdragen aan verheldering en oplossing van maatschappelijke vraagstukken; op de lange termijn doordat we een volgende generatie te weinig weten te interesseren voor ons vakgebied.

Wat verandering van het beoordelingssysteem betreft, denk ik niet dat het om een meningsverschil tussen bestuurders en onderzoekers gaat waarbij de bestuurders vóór en de onderzoekers tégen het huidige systeem zijn. Ik verbaas me al jaren over het gemak waarmee onderzoekers, ook van de volgende generatie, het regime zonder slag of stoot accepteren. Veel bestuurders zien de perversies van het systeem, terwijl sommige onderzoekers er

‘Bij de indiening van voorstellen bij NWO moet je de conclusies al op een rij hebben; risico’s worden gemeden’

voordeel bij hebben. Het is niet fictief dat een sollicitant voor een hoogleraarspost tegen de commissie van hooggeleerden zegt dat hij een hogere h-factor heeft dan ieder van de commissieleden. Het typeert de verregaande aanpassing.

Ik denk dat in Nederland vooral NWO een lastig te nemen vesting is als je het systeem wilt veranderen. Bij de indiening van voorstellen moet je de conclusies en tussentijdse *deliverables* al op een rij hebben. Risico’s worden vermeden. We worden zeer gehinderd door de wisselvalligheid van wat een interessant vraagstuk is. Maar misschien zijn we daar ook te volgzaam.’



Prof. dr. Ronald van Kempen, decaan Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht en hoogleraar stadsgeografie.

RONALD VAN KEMPEN: ‘Blijf vooral ook internationaal publiceren!’

‘Ik vind het erg belangrijk dat geografen in internationale toptijdschriften blijven publiceren. Er bestaat inderdaad een kans dat die artikelen niet door veel mensen worden gelezen, maar als het lukt om in die tijdschriften te publiceren, is dat een enorm belangrijke indicatie voor kwaliteit. Artikelen die door de beste, meest kritische reviewers zijn beoordeeld, vind ik nog steeds de beste garantie voor kwaliteit. Ik ben daarom niet voor een ander beoordelingsstelsel. We moeten ons blijven presenteren aan de internationale wetenschappelijke wereld en wel op een zo hoog mogelijk niveau. Zorg voor kwaliteit en ijzersterke partners die je kunnen helpen dat hoge niveau te bereiken.

Valorisatie (kennisbenutting) moet je er gewoon naast doen. Doe goed onderzoek, publiceer daarover, liefst in internationale toptijdschriften, en vertaal die kennis vervolgens met artikelen in vakbladen en kranten. Laat je zien in de media, verzorg trainingen voor professionals, word lid van jury’s en adviesraden. Dat kost tijd, maar die moet je er gewoon binnen je onderzoeksgroep voor vrij maken. NWO vraagt ook steeds meer hoe je van plan bent kennis te valoriseren. Dat is een mooie combinatie van goed onderzoek doen en dat vertalen naar maatschappij en praktijk.

Geografen zijn het aan zichzelf verplicht de maatschappij te bedienen. Velen doen dat ook en vaak met veel plezier. Maar alles

kost tijd en energie. Binnen onderzoeksgroepen kun je afspreken wie bepaalde aspecten van kennisbenutting op zich neemt. De ene kop doet het beter op tv dan de andere; de een schrijft overtuigender in de krant dan de ander. Sommige wetenschappers moet je vooral lekker laten publiceren in internationale tijdschriften en niet lastigvallen met valorisatie. Als medewerkers aan valorisatie doen, moet dat wel terugkomen in beoordelingen op individueel niveau. Je kunt geen zaken van hen vragen en die niet laten terugkomen in de beoordeling van hun werk.

Ik ben dus zeker vóór het maatschappelijk relevant neerzetten van onderzoek, maar dat mag niet ten koste gaan van internationale publicaties. Blijf publiceren aan de top!’

INGE HUTTER: ‘Ik herken me niet in de conclusies van de sociologen’

‘Vanuit het onderzoeksprogramma tWIST (towards Well-being, Innovation and Spatial Transformation) van onze faculteit herken ik me zeer zeker niet in de conclusies van de sociologen dat ‘we losgezongen zijn van de Nederlandse samenleving doordat we ons te veel gericht hebben op internationale, Engelstalige publicaties’. Ik zou hun conclusie willen kantelen. De sociologen hebben zich misschien niet te veel op internationale publicaties gericht, maar zijn vergeten er ook over te schrijven voor professionals in de praktijk. Ze hebben niet op tijd ingezien dat de maatschappelijke waardering van wetenschappelijk onderzoek veranderd is en dat de samenleving steeds meer maatschappelijk relevant academisch onderzoek wil zien. De sociologen lijken de tijdgeest niet op tijd opgepikt te hebben. Overigens ken ik sociologen die zich wel degelijk bekommeren om de vertaling van hun onderzoek naar een breed publiek. Naar ons eigen onderzoeksprogramma kijkend denk ik niet dat we tot eenzelfde conclusie komen. Ons onderzoek heeft academische kwaliteit *en* is maatschappelijk relevant, en is ingebed in de samenleving. Onderzoek wordt extern gefinancierd door maatschappelijke partners en vertaald naar beleid en actie,



Prof. dr. Inge Hutter, decaan van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen en hoogleraar demografie.

zowel in (Noord-)Nederland als daarbuiten (EU, Afrika, Azië en Latijns-Amerika). Vanouds is ons vakgebied van de geografie, planologie en demografie bij uitstek ingebed in de samenleving.

Ik ben het dan ook zeer oneens met de suggestie dat internationaal publiceren en de maatschappelijke relevantie van onderzoek tegengestelde belangen zijn en niet goed samengaan. Maatschappelijk relevant onderzoek kan wel degelijk leiden tot internationale publicaties, en internationaal onderzoek kan vertaald worden naar de maatschappij. Persoonlijk vind ik dat juist de uitdaging en het plezier. De wetenschappelijke kwaliteit staat voorop en wordt zichtbaar in peerreviewde artikelen in internationale tijdschriften, maar over dat onderzoek kun je ook publiceren in Nederlandstalige bladen en in beleidsstukken.

Als decaan vind ik niet dat iedere onderzoeker individueel in dezelfde mate maatschappelijke relevantie van het onderzoek moet nastreven. Sommig onderzoek leent zich er beter voor en sommige onderzoekers zijn er beter toe in staat. Als organisatie moet je zorgen voor voldoende maatschappelijke relevantie binnen je team van onderzoekers.

Het nieuwe Standaard Evaluatie Protocol dat vanaf 2015 gaat gelden, bevat volgens mijn laatste informatie waarschijnlijk drie beoordelingscriteria: wetenschappelijke kwaliteit & productiviteit, maatschappelijke relevantie en levensvatbaarheid. Die geven volgens mij goed weer waar het om gaat: allereerst moet onderzoek van hoge academische kwaliteit zijn, daarnaast maatschappelijk goed zijn ingebed en ten slotte moet een onderzoeksorganisatie een goede basis kennen om iets te kunnen betekenen voor het vakgebied, nu en in de toekomst.

JOOS DROOGLEEVER FORTUIJN: 'Het probleem zit in de onderzoeksfinanciering'

'Ik deel het oordeel dat er een risico of neiging bestaat dat ook de Nederlandse academische geografie en planologie losgezongen raken van de samenleving, maar vind dat het in de praktijk meevalt. Heel veel geografen, planologen en ook sociologen zijn zeer betrokken bij het beleid (als adviseur) en het publieke debat (als schrijver van stukken, interviews, lezingen). Maar het is onmiskenbaar dat steeds meer tijd en aandacht van wetenschappers uitgaan naar het publiceren in internationale, Engelstalige wetenschappelijke tijdschriften met een hoge impactfactor die in handen zijn van een klein aantal commerciële uitgevers. Impact wordt daarbij zeer eenzijdig gedefinieerd als impact in hetzelfde circuit van internationale tijdschriften en niet als de impact van een wetenschapper bij het oplossen van maatschappelijke problemen.

De kern van het probleem ligt volgens mij niet bij de visitatiecommissies. Zij mogen ook andere output in de beoordeling betrekken. Vergeleken met zes jaar geleden legt het Standaard Evaluatie Protocol 2009-2015 meer nadruk op maatschappelijke relevantie en zijn er nota's verschenen om die te operationaliseren. Een academische discipline kan ook afspreken om andere activi-



Dr. Joos Droogleever Fortuijn, voorzitter van de Afdeling Sociale geografie, planologie en Internationale ontwikkelingsstudies van de Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, universitair hoofddocent en vicevoorzitter van de International Geographical Union.

teiten meer of minder te waarderen. Het landelijke discipline-overleg heeft zeker niet de neiging uitsluitend naar artikelen in internationale tijdschriften te kijken. Daarnaast speelt de samenstelling van een visitatiecommissie een rol. Zij bepaalt het gewicht van andere activiteiten. Maar omdat visitatiecommissies doorgaans uit niet-Nederlandstalige internationale experts bestaan, hebben ze de neiging Engelstalige publicaties zwaar te laten wegen.

Het probleem zit meer in de onderzoeksfinanciering. Het aandeel van de eerste geldstroom (eigen universitaire middelen) neemt gestaag af en dat van de tweede geldstroom (NWO, ERC, enzovoort) groeit. Daar bepalen publicaties in toonaangevende, internationale tijdschriften en een hoge h-score steeds meer de kans op succes. Universiteiten proberen wetenschappers aan te trekken die daarin (potentieel) succesvol zijn. Voor de carrière van individuele wetenschappers zijn internationale publicaties dus ongelooflijk belangrijk.

Als afdelingsvoorzitter ben ik zowel voor de disciplineontwikkeling als voor het personeelsbeleid verantwoordelijk en worstel ik voortdurend met een dilemma. Voor de disciplineontwikkeling wil ik een hechte band met de samenleving, in Nederland en daarbuiten, en pleit ik voor een verscheidenheid aan wetenschappelijke activiteiten: naast artikelen in internationale tijdschriften ook boeken, populariserende artikelen, interviews, lezingen en adviezen. Als ik een jonge collega op mijn kamer krijg die worstelt met tijdgebrek en een hoge werkdruk – en onderschat dat laatste niet – adviseer ik: doe wat je leuk vindt, maar leg de prioriteit bij artikelen voor internationale, toonaangevende tijdschriften. Dat doe ik in het belang van hun carrière en voor het veiligstellen van externe onderzoeksfinanciering. Alleen daarmee kan ik een blijvende toestroom van jonge wetenschappers veiligstellen en daarmee het behoud van mijn vakgebied en afdeling. Mijn decaan – een neuropsycholoog – zegt altijd: 'Een oudere, gevestigde hoogleraar kan het zich permitteren mooie boeken te schrijven (en heeft ook wat te melden). Een jonge wetenschapper moet zich richten op artikelen.' Daarmee heeft hij een punt.

Het is cruciaal dat instellingen als KNAW, NWO en ERC ook andere activiteiten dan artikelen in internationale tijdschriften laten meewegen bij het beoordelen van onderzoeksaanvragen en het selecteren van laureaten.' •



***Geografie* is hét tijdschrift over
actuele ruimtelijke vraagstukken**

**Word lid van het KNAG
en ontvang *Geografie*
9 keer per jaar, 48 bladzijden dik**

Kijk op www.geografie.nl